

VBNE over natuur en water
Aandachtspunten voor de geborgde
waterschapbestuurders natuurterreineigenaren
Bestuursperiode 2015-2019

Versie 23 oktober 2014

Inleiding

Water is voor de Vereniging van Bos- en Natuurterreineigenaren (VBNE) een belangrijk onderwerp omdat dit essentieel is voor het goed beheer van alle bos- en natuurgebieden. Randvoorwaarden voor goed beheer zijn:

- Voldoende water van een goede kwaliteit
- Een waterhouding die op orde is

Daarom is het van belang dat de stem van de bos- en natuurterreineigenaren gehoord wordt in de waterschappen. De VBNE ondersteunt de geborgde waterschapbestuurders natuurterreineigenaren bij het uitvoeren van hun taak. Zij behartigen de belangen van natuurterreineigenaren in hun waterschap.

Dit document bevat de aandachtspunten van de VBNE voor de geborgde waterschapsbestuurders natuur voor de periode 2015-2019. Met dien te verstande dat waar precies de nadruk op ligt verschilt per waterschap en afhangt van het moment. Dit zal de geborgde waterschapsbestuurder in overleg met de bos- en natuurterreineigenaren in zijn eigen waterschap afstemmen.

Wat?

1. Het watersysteem is een integraal systeem

- Een bos- of natuurgebied is onderdeel van een (grond)watersysteem, daarom is het van belang dat het beleid van het waterschap wordt getoetst aan het totale (grond)watersysteem en de invloed daarvan op de van het systeem deel uitmakende bos- en natuurgebieden.
- *Voorbeelden:* bij beekherstelprojecten niet alleen aandacht voor de beek zelf (vanuit KRW), maar ook voor de omliggende bos en natuur en de bijbehorende doelen. Het tegengaan van bodemdaling en daarmee gepaard gaande nutriëntenaflginge (veenweidegebied). Relatie tussen waterkwaliteit (nutriënten, bestrijdingsmiddelen, hormoonachtige stoffen, medicijnen) en natuur.

2. Duurzaamheid

- Duurzaamheid is ontwikkeling die aansluit op de behoeften van het heden zonder het vermogen van toekomstige generatie om in hun eigen behoeften te voorzien in gevaar te brengen. Het thema duurzaamheid is een manier om zaken onder de aandacht te brengen die in het belang zijn van bos- en natuurterreineigenaren.
- *Voorbeelden:* via thema's als CO₂-uitstoot/vastlegging, bodemdaling, flexibel peilbeheer, bestrijdingsmiddelen, waterkwaliteit, GLB/blauwe diensten, (alternatieven voor) muskusrattenbeheer, duurzaam beheer van groene elementen als wegbermen, oevers van

watergangen, dijktafsluideren en dergelijke kunnen deze duurzaamheidsthema's verbinden worden met de beheerdoelen van de terreinbeheerders.

3. Meekoppelen water en natuur

- 'Meekoppelen' staat politiek in de belangstelling. O.a. genoemd door deltagelcommissaris Kuyken, minister Schultz en Peter Glas, voorzitter van de Unie van Waterschappen. Genoemd in Deltaprogramma, aparte adviezen aan I&M van Alterra, PBL en Rijksadviseur van het landschap. Er kan gebruik gemaakt worden van de door bos- en natuureigenaren opgestelde meekoppellijst.
- *Voorbeelden meekoppelen*: bouwen met natuur (de woorden van Schultz), zoals groene dijken, zandmotoren, vooroevers en overslagbestendige dijken. Ook: vasthouden van water in natuurgebieden, klimaatbuffers

4. Waterveiligheid

- Waterschappen hebben een opgave op het gebied van waterveiligheid als gevolg van een veranderend klimaat en aanscherpingen in de veiligheidsnormen. Zie Deltaprogramma. Het doel is om waterveiligheid te koppelen met natuur, met de voorkeur voor ruimtelijke oplossingen boven technische. Daarbij dient kritisch gekeken worden naar investeren in dijk- of kadeversterkingen als/waar instabiliteit niet is aangetoond (piping) en/of als er ruimtelijke alternatieven zijn (waterberging).
- *Voorbeelden meekoppelen*: ruimte voor de rivier, wateropvang- en bergingsgebieden en bovenstrooms water vasthouden (eerst vasthouden – dan bergen – dan pas afvoeren) – dit kan ook door sloten dicht te gooien.

5. Zoetwatervoorziening

- Waterschappen hebben een opgave hebben op het gebied van zoetwatervoorziening als gevolg van een veranderend klimaat. Zie Deltaprogramma. Het is van belang om projecten te stimuleren die gebiedseigen water langer vasthouden en die de sponswerking van het gebied herstellen. Er wordt een vinger aan de pols gehouden bij de ontwikkeling van beleid rondom beregening en peilgestuurde drainage. In gebieden rondom natuurgebieden in Hoog-Nederland die nog niet gedraineerd zijn wordt geen (peilgestuurde) drainage aangelegd. De beregening uit grondwater neemt in droge perioden niet toe. De aanvoer van gebiedsvreemd water is niet wenselijk. In plaats daarvan wordt de voorraadvorming van gebiedseigen water in het beheergebied van het waterschap bevorderd. Er wordt vooral naar oplossingen gezocht aan de randen van natuurgebieden (bufferzones).
- *Voorbeelden meekoppelen*:
 - Een natuurgebied afkoppelen van de aanvoer van systeemvreemd inlaatwater is niet alleen goed voor de waterkwaliteit in dat natuurgebied, maar dan is er bij een watertekort in droge zomers ook meer water beschikbaar voor andere functies.
 - Het ondieper maken van waterlopen en accepteren dat deze enkele dagen tot het randje gevuld zijn. Bij piekafvoeren kan de breedte worden benut en bij droogte is meer water beschikbaar in gebieden rondom de bovenloop, zowel voor agrarisch gebruik als voor natuurgebieden.
 - Natuurlijker peilbeheer: 's-winters hoog en 's-zomers laag in plaats van andersom of in plaats van vaste peilen. Accepteren van natuurlijke dynamiek (flexibel peilbeheer).

6. Waterkwaliteit

- Het doel van de Kaderrichtlijn Water (KRW) is het realiseren van een goede ecologische, chemische en kwantitatieve toestand van alle grond- en oppervlaktewateren. Daarbij hoort ook een zo natuurlijk mogelijke morfologie van die wateren (bijvoorbeeld, hermeandering, natuurvriendelijke oevers). Niet 2027 maar 2015 is eigenlijk het doeljaar. Nederland behoort tot de landen in de EU die het meest ruimhartig gebruik maken van de mogelijkheid het halen van de KRW doelen uit te stellen.
- *Voorbeelden meekoppelen:* natuurgebieden hebben een positieve invloed hebben op de grond- en oppervlaktewaterkwaliteit, zowel als brongebied als nazuivering (moerasfilters).

7. Agrarisch waterbeheer

- Agrariërs en bos- en natuureigenaren behartigen verschillende belangen in de waterschappen. Het is belangrijk om oog te hebben voor de juiste balans tussen maatregelen die het waterschap neemt voor die beide belangen. Ook moet de samenwerking tussen agrariërs en bos- en natuurbeheerders gestimuleerd worden. Denk hierbij aan het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer en de mogelijkheden van het vergroende Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) voor de wateropgave.
- *Voorbeelden meekoppelen:* waterpeil verhogen in combinatie met verdienmodellen voor watergebonden biomassateelt (paludicultuur: riet, wilgen, elzen) en op die manier tegengaan van bodemdaling door veenoxidatie. Niet alleen bos- en natuurbeheerders kunnen profiteren van 'blauwe' toepassingen van het GLB (zogenaamde tweede pijler), maar ook agrariërs, wanneer dat ook de waterafhankelijke natuur ten goede komt (blauwe diensten, vooral in bufferzones rond of tussen natuurgebieden).

8. Ontbrekende schakels

- Veel bos- en natuurbeheerders kampen met 'ontbrekende schakels' in en rondom bos- en natuurgebieden, waardoor de gebieden hydrologisch nog niet optimaal beheerd kunnen worden. Het is van belang om bij het waterschap alternatieven aan te dragen voor verwerving en hydrologische inrichting van randzones rondom natuurgebieden.
- *Voorbeelden meekoppelen:* agrarisch natuurbeheer of blauwe diensten.

9. Verdroging en TOP-lijsten

- TOP-gebieden zijn nog steeds de meest verdroogde natuurgebieden. Deze moeten terecht komen in het waterbeheerplan. Deel van de TOP-gebieden is ook Natura2000 gebied. Hier is juridisch verankert dat de omgeving de natuurdoelen niet negatief mag beïnvloeden. Het waterschap moet werk maken van de verantwoordelijkheid die het waterschap sinds de invoering van de Waterwet heeft voor het ondiepe grondwater en verdrogingsbestrijding dus niet afschuift naar de provincie (die voordien verantwoordelijk was).
- *Voorbeelden meekoppelen:* TOP-gebieden lenen zich goed voor 'water vasthouden' in het kader van waterveiligheid en zoetwatervoorziening.

10. Zoet-zoutovergangen

- In sommige gebieden is een probleem met verzilting. Een oplossing zou kunnen zijn door hydrologische isolatie van brakke gebieden en ruimere chloridenormen.

- *Voorbeelden meekoppelen:* geïsoleerde brakke natuur en zilte landbouw kosten in droge tijden minder verspilling van zoet water en lagere doorspoelkosten. Dit geldt ook voor ruimere chloridenormen. Veel gewassen gedijen goed bij hogere zoutgehalten.

Kleine wateren

- Kleine wateren hebben een belangrijke ecologische waarde en moeten daarom opgenomen worden in waterbeheerplannen.
- *Voorbeelden meekoppelen:* versterking van ecologische waardevolle kleine wateren is goed te combineren met het vasthouden van water.

11. Financiering waterbeheer

- Ondanks dat gezocht wordt naar lage lasten voor het waterschap, moet de vervulling van de taken van het waterschap voorop staan. Het realiseren van watercondities voor natuur behoort ook tot die kerntaken. Er zijn geen prioriteitsverschillen tussen die kerntaken.
- Natuur is wettelijk een categorie die moet betalen voor de door het waterschap te leveren diensten, maar er moet steeds benadrukt worden dat andersom geleverde ecosysteemdiensten daarop in mindering moeten worden gebracht. Het is daarom terecht dat de watersysteemheffing voor gebieden met een natuurbestemming lager is dan voor andere bestemmingen.

Hoe?

Taakomschrijving geborgde natuur

- Een geborgde natuur vertegenwoordigt de bij de VBNE aangesloten bedrijven van de beheerders van bos en natuur in Nederland. Leden van de VBNE zijn Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, De12Landschappen, Federatie Particulier Grondbezit en Defensie.
- Een geborgde natuur draagt het beleid van de VBNE uit en behartigt de belangen van de terreineigenaren in het gebied van het waterschap.
- Een geborgde natuur draagt dit uit op bestuursniveau en bevordert daarmee dat het waterschapsbestuur doordrongen is van de wensen en opvattingen van de bos- en natuurterreineigenaren en hun bedrijfsbelangen.
- Een geborgde natuur ondersteunt en verduidelijkt de betekenis en intenties van het natuur- en milieubeleid in meer algemene zin.

Achterban

- Een geborgde natuur is weliswaar aangesteld op persoonlijke titel, maar vertegenwoordigt bos- en natuurterreineigenaren. Daarom onderhoudt een geborgde natuur actief contact met de natuurterreineigenaren in het beheersgebied van het waterschap.
- Een geborgde natuur informeert zijn/haar achterban geregeld en tijdig over relevante ontwikkelingen in het waterschapsbestuur en zorgt dat zij/hij weet wat de concrete belangen en prioriteiten zijn van de bos- en natuurterreineigenaren. Dat betreft zowel gebieden (wie beheert wat) als thema's.

Samenwerking

- Een geborgde natuur realiseert zich dat alleen geborgd natuur geen machtsfactor is en zoekt naar versteviging van zijn positie door samenwerking en coalitievorming.

Geborgde zetels

- Een geborgde natuur realiseert zich dat sommige terreinbeheerders kritisch staan tegenover het instrument 'geborgde zetels', zeker zolang de verdeling tussen de drie categorieën daarvan getalsmatig ongelijk is.

Integriteit

- Een geborgde natuur houdt zich aan de wettelijke regels voor integriteit van bestuurders van openbare lichamen. Daarnaast let zij/hij er speciaal op dat zij/hij geen specifieke belangen uit zijn achterban van bos- en natuurterreinbeheerders dient als deze niet overeenkomen met het algemene belang van bos- en natuurterreinbeheerders.